

»Om at udleede sig blandt saa mange Skiønheder en Brud«

Aasiviit-sammenkomsterne på Taseralik i Sisimiut-distriktet

Af Finn Erik Kramer

Ved Nordre Strømfjord/Nassuttooq ligger en lille ø, som har spillet en betydningsfuld rolle i Grønlands historie. Øens navn er Taseralik (øen med de små søer). Den er kun et par kvadratkilometer stor, men har alligevel i mange århundreder – hvor mange vides ikke – tiltrukket grønlændere fra nord og syd. Øen ligger udsat for vejret direkte ud til Davisstrædet. På grund af Nordre Strømfjords nærhed, som med sine 190 kilometer er Vestgrønlands længste, er strømmen ved det smalle udløb og omkring øen voldsom. Der kan opstå høje bølger i stormvejr, når vind og strøm modarbejder hinanden.

I de ældre skriftlige kilder er Taseralik ofte omtalt ved stednavnet Perutusut (eller diverse stavemådevariationer som f.eks. Perrortusok eller Piritisut), som betyder »stedet som er rigt på telstøen«. Perutusut er sandsynligvis navnet på hele øgruppen, af hvilken Taseralik er en del (jvf. Thorhallesen 1775). H. C. Petersen (pers. medd.) mener dog, at navnet ligesom Taseralik er et stednavn i øgruppen. Birket-Smith (1924) påpeger, at »stedet« i 1700-tallet kaldtes Perutusut, men at

dette navn i 1918 helt var gået af brug i Egedesminde-distriktet. Den første danske kilde som bruger stednavnet Taseralik er Rasmus Müller (1906), mens kilderne fra slutningen af 1800-tallet – f.eks. J. A. D. Jensen – stadig anvender navnet Perutusut. H. C. Petersen (pers. medd.) er dog i besiddelse af en grønlandsk dagbog fra slutningen af 1800-tallet, hvor stedet kaldes Taseralik.

På Taseralik/Perutusut samledes grønlænderne til aasiviit/sommerstævner. Før kolonisationen har det været Grønlands vigtigste handels- og mødested (Petersen 1986). Birket-Smith (1924) skriver (oversat fra engelsk): »På dette sted mødtes eskimoer fra Disko Bugten, og måske fra egne endnu længere nordpå, med deres landsmænd fra så langt mod syd som Julianehåb-distriktet«. Helt op til omkring 1930 bevares traditionen at mødes der om sommeren. Fra slutningen af 1800-tallet – samtidig med at navnet Perutusut går af brug – mister Taseralik dog langsomt sin magnetiske tiltrækningskraft for vestkystbefolkningen som helhed, og besøgte fra da af kun af mennesker fra Asiaat,

Kangaatsiaq og Sisimiut distrikterne.

Der findes mange steder langs vestkysten, hvor familier eller lokale befolkninger i tidens løb og i kortere eller længere perioder opholdt sig om sommeren. Nogle af disse steder findes ved yderkysten, andre inde i fjordene og andre ved søer i indlandet. Nogle af disse steder bærer endda navne som aasivik og aasivissuit, hvilket dog i virkeligheden ikke betyder andet end et sted, man opholder sig om sommeren, på samme måde som Ukiivik (vinterboplads), Upernivik (forårssted) og Ukiarsiivik (efterårsplads) angiver andre sæsonboelsessteder.

Taseralik indtog en speciel position, fordi der kom specielt mange dertil, og fordi mange kom meget langvejs fra. Måske lidt mere regional karakter, men dog også af stor betydning, som sammenkomst-steder hvor der foregik fangst, var Uunartoq (forårsfangst efter ammassat) i Sydvestgrønland, Aluk (efterårsfangst efter klapmyds) i Sydøstgrønland og Qinngeq (forårsfangst efter ammassaat) ved Ammassalik. Også Appamiut i Maniitsoq-distriktet skulle have været et måske noget mindre besøgt sommermødested i gamle dage (Birket-Smith 1924). Nipisat-sundet ved Nuuk synes ligeledes i tidligere tider at have været et vigtigt samlingssted. Her omtaler Hans Egede (1925/1738) næsten hvert år mange telte (helt op til 100), når stenbiderne indfinder sig om foråret. Den 16. juni 1723 bemærker Egede, at der er kommet en stor del fremmede folk til Nipisat langt sydfra, som skal nordpå til hvalfangsten.

Sammenkomsterne på Taseralik omtaltes mange steder i litteraturen, men i danske forfatters beskrivelser oftest kun i form af kortfattede anmærkninger. Det var en grønlandsk kulturtradition, og i den grønlandske befolkning fandtes der indtil et godt stykke ind i dette århundrede ikke noget behov for at skrive om det, for alle vidste gennem fortællingerne, hvad der foregik. Kun få danskere har gennem tiden deltaget, og endnu færre har nedfældet deres indtryk. Men i den grønlandske fortælletradition lever minderne stadig om aasiivit på Taseralik.

Da det er godt 60 år siden sammenkomsterne ophørte, haster det med at komme i kontakt med de nu kun ganske få mennesker, der som børn har deltaget, og som kan berette om de glade sommerdage med mange mennesker, fester og hektisk aktivitet. Aasiivit på Taseralik er en uhyre vigtig del af Grønlands kulturhistorie, som ikke for eftertiden bør stå i en tågedis, men tværtimod som en central del af Grønlands kulturarv. Om føje år har vi kun de materielle levn – fortidsminderne – til at fortælle. Dem er der til gengæld også mange af deroppe, men herom senere.

I 1756 blev det første Holsteinsborg grundlagt på Sydbay/Ukiivik tæt syd for Taseralik. Den første bestyrer var den senere grundlægger af Qaqortoq, Anders Olsen, som i sin upublicerede »Tabelle« omtaler nogle teltøer ved Nordre Strømfjords munding. Her mødes »omflakkende« (et af missionærerne ofte brugt udtryk om sydlændingene) grønlandere for at fiske helleflyndere. Dette er den ældste kilde, hvor vi med sikker-

Den kristne kirkegård på Taseralik. Enkelte trækers står stadig. Foto: F. E. Kramer.

hed kan genkende Taseralik i beskrivelserne, men allerede af Hans Egedes dagbogsnotater kan man se, at der foregår rejser forbi Nuuk nordpå hvert år, f. eks. den 13. april 1722, hvor 40 konebåde passerer Nuuk. Dette må med kajakmænd have svaret til måske 500 mennesker. Også Guvernør Paars på »Fortet« Nipisat, som lå umiddelbart syd for det nuværende Sisimiut, omtaler i en indberetning dateret 9/8 1728 tilrejsende grønlandere sydfra. I 1738 taler Hans Egede om, at der til Nuuk ankom »een deel Konebaader ... længst Sonden fra, som agtede at begive sig der Nord om, hvor Hvalfiskeriet øves. Denne lange Reise paatage de alleene for Hvalfisk-

Bardene skyld, hvilke de nødvendig behøve, saavel til deres Fiske-Redskabe, som ogsaa dermed at sammenbinde Træværket i deres Baader.« Dalager (1752) omtaler sydlændinge (sydgrønlandere), som rejser ind i Godthåbsfjorden for at tage fedtsten og rensdyrskind med på deres rejser til Disko, hvor de til gengæld vil få barder. Om bardernes store værdi for sydgrønlanderne, og om hvordan man rejste til Amerloq (det gamle navn for Sisimiut-distriktet) for at hente dem, kan man læse om i flere sagn, – f. eks. i »Naujarsuk og Kukajak« og »Orsuatsiak« (Rink 1871). Walløe fortæller ligeledes i 1752, at det er almindeligt, at familierne fra Sydgrøn-

Teltplads på Taseralik med konebåde og telte i 1903. Det er formodentlig denne plads, som blev kaldt Akunneriinaq, hvor folk fra Sisimiut og Vester Ejland teltede. Foto: C. Wagner.

land skiftes til at rejse nordover hvert andet år, og at de sædvanligvis rejser hjem igen om efteråret. Også Crantz (1770) kendte til de lange handelsekspeditioner, men skriver, som Birket-Smith (1924) siger, »ukorrekt« at de gik til Disko Bugten. Grønlænderne som omtales af Egede, Crantz, Walløe og Dalager har sikkert også været på vej til Taseralik, men grunden til at Taseralik ikke nævnes, og at Dalager og Crantz endda siger Disko, skal sikkert ses i sammenhæng med at folkene sydfra ikke blot rejste nordpå for aasivik på Taseralik, selvom det var grunden til, at de »gøre just her Halt« (Glahn i dagbøgerne 1766). Endnu en vigtig grund til rejsen nordpå har været, som Glahn skriver, at de efter aa-

sivik fulgte med folkene nordpå hjem til disses vinterbopladser, hvor de overvintrede inden de – eventuelt – næste år rejste hjem til Sydgrønland (jvf. nedenstående citat). I sagnet »Om den ufrugtbar« rejser sydgrønlænderen Kujavarsuk også nordpå, hvor han overvintrer, og i løbet af vinteren deltager i hvalfangsten. Rink (1871) henlægger denne del af sagnet til at foregå i Holsteinsborg-distriktet. I de fælles overvintringer mellem nord- og sydgrønlændere findes sikkert baggrunden for langhusets indførsel på Vestkysten og i Disko Bugten i løbet af 1600-tallet (Gulløv 1986).

Af de ældste kilder giver Glahn's dagbøger fra 1760'erne den mest udførlige beskrivelse af, hvad der foregik på

Samme sted som Carl Wagner fotograferede i 1903 fotograferet i 1990. Sandtangen, som ses på Wagners billede, var ikke synlig i 1988 eller 1990. I baggrunden ses Killorsalik. Foto: F. E. Kramer.

Taseralik. H. C. Glahn var præst ved Kolonien Holsteinsborg, som i 1764 var blevet flyttet til sin nuværende placering på Sisimiut. Glahn boede dog indtil 1767 på Asummiut ved Præstefjeldet tæt ved Kolonien. Han skriver om aasiviit-sammenkomsterne: »Ligefra Refkulen (Rifkol, gr. Attup Uummannaa, FEK), som ligger nogle Miile Norden for Gamle Egedesminde til Øen Sydbay, falder der paa denne Aarets tid gemeenlig et godt Helleflynder Fiskerie. For at tage Deel i dette reyse Grønlænderne Nord fra Disko Bugten af, og Amertlokkerne (det vil sige folk fra Sisimiut-området, FEK) møde dem. Alle de Syderlændinge, som agte at overvintre næste Vinter Norden for Sydbay, gjøre

her Halt, forsyne sig med Helleflynder og følge derpaa med de andre til de Stæder, hvor de agte at opslaae deres Vinterboeliger. Man kan altsaa lettelingen forestille sig, at der maae være paa denne Aarets Tiid en anseelig Mængde af Grønlændere samlede på dette strøg Land, siden man støder hertil fra begge Sider, og det er vist, at dette gjør Farvandet meget behagelig. Hvor man kommer, finder man Telter, og alle Folk beskæftigede. Dog er det ey allene for Helleflyndernes Skyld, at man kommer her til, og at Sydlænderne gjøre just her Halt. Til denne store Forsamling reyse nogle, for at faae deres Slægtninge at see; Andre for at udleede sig, iblandt saa mange Skiønheder, en Brud; Andre

for at afgøre deres Processer for denne høytidelige Forsamling; Andre for at viise deres Prøve i at brydes, slaae og lade sig slaae paa Skuldrene; Andre for at lade sig helbrede af en meere anseelig Læge, som man formoder at komme der; Andre for køb og sals Skyld; Andre for at være Tilskuere, og igien andre, for i den store Mængde af Folk at være skiullet, naar de vil øve en eller anden Ugierning.»

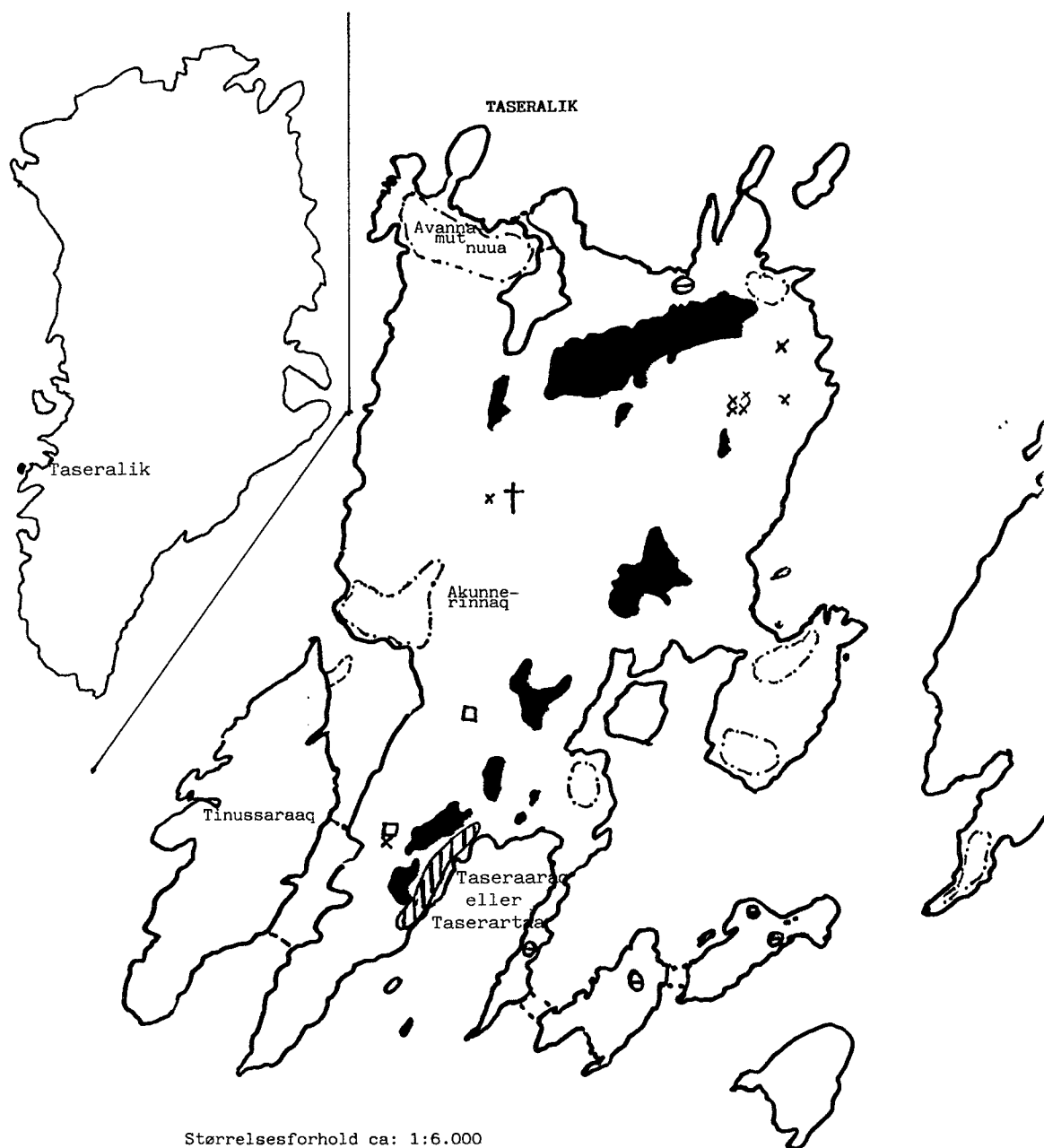
Desværre var det ikke altid kun varer og gaver, der udveksledes mellem nord- og sydgrønlanderne. Koppepidemien i Nordgrønland i 1785 var bragt nordpå af sydlændinge, som kom til Taseralik. Da folkene nordpå flygtede hjemad, bragte de smitten med sig, så mange udsteder blev lagt helt øde (Rosing 1963).

Som det fremgår af Glahn, og iøvrigt også alle andre kilder, var det det gode helleflynderfiskeri ved Taseralik, som var årsagen til at sammenkomsterne fandt sted netop på dette sted. Den geografiske placering af Taseralik, i det forholdsvis tyndt befolkede område, som udgjorde grænseområdet mellem nord- og midtgrønlanderne, har dog sikkert også været en medvirkende faktor. Det må i hvert tilfælde fra begyndelsen af 1800-tallet, hvor Sisimiut efter koppepidemien blev genbefolket af grønlandere fra Maniitsoq-distriktet, have været naturligt at deles om fangsten på dette sted. At folk om sommeren skulle have slået sig ned over en længere kyststrækning, som Glahn antyder, bekræftes af Rosing (1984) og Thorhallesens (1775). Sisimiut Museums rekognoscering på kyststrækningen mellem Nasuttooq og Isortoq i 1990 fandt enkelte

gamle teltpladser, som kunne bestyrke dette. Koncentrationen af stensatte teltringe findes dog på Taseralik. Der findes enkelte på nabøerne, og en del ved de store ørredelve Kumikumii og Equaluit, men herudover er sporene efter sommerbosættelser forholdsvis sparsomme på kyststrækningen ned til Isortoq.

Glahn stedfæster altså ikke sammenkomsterne nærmere end til området mellem Sydbay og Rifkol i Kangaatsiaq-distriktet. I fortsættelsen af ovenanførte citat er Glahn dog på den ø, hvor grønlanderne bl.a. fra Jakobshavn og Hunde Eyland er samlede, og dette er sikkert Taseralik. Egil Thorhallesens (1775) er godt 10 år senere anderledes geografisk præcis: »*Perrortusok*, nogle Øer tæt Sonden for Nersortok (Nordre Strømfjord, FEK), her er en ypperlig Hellefiske-Banke, dog ikke lige god alle Aar. Dette sted besøges af Grønlandere baade fra Sonden og Norden fra midt i Julii indtil Høsten, og kan da anses 1) for et *Marked* i Henseende til de Omuskninger, som da skee 2) for et *Thing* i Henseende til de Stridigheder, som da afgjøres med Trommer og sang«. Bobe (1914), som forestod udgivelsen af Thorhallesens beretning skriver i en note til dette stykke: »Perutussut (nu Taseralik), endnu et samlingssted for Nordgrønlandinge og Holsteinsborgere.«

Helleflynderfiskeriet foregik lige ud for lejren ved fjordmundingen, hvor fiskene fangedes på kanten af Store Hellefiskebanke på 60-70 meters dybde. Her fandtes det bedste helleflynderfiskeri i hele landet (Petersen 1986). En heldig fisker kunne fange op til 10 stk. om dagen (Birket-Smith 1920). Fangsten fore-

- Søer
- - - Oversvømmet ved højvande
- (x) Koncentrationer af telringe og -huse
- (•) Telringe og tørvehuse
- Vinterhuse
- x Før-kristne grave
- † Kirkegården
- (—) En eller få telringe

gik både fra kajaker og konebåde, og ingen kajakmand behøvede her at skamme sig over at bruge nataarnarniut (krog og line). Under fiskeriet lå harpunskaffet på siden af kajakken for at forhindre, at linerne skulle slide på kajakskindet. Linen var lavet af sammenbundne stykker hvalbarde. I den ene ende var krogen med vægt fastgjort, – i den modsatte ende blev linen fastgjort til løkken på flydeblæren (se tegninger i Alaufsen 1985), som jo ellers normalt blev anvendt ved sælfangst. Men en stor helleflynder kunne på grund af sin vægt være farlig for en kajakmand, så når der var bid og helleflynderen var for stor blev linen sluppet og blæren smidt i vandet. I følge Ferdinand Schmidt og Aron Siegstad (båndinterviewet af H. C. Petersen i Aasiaat i 1979), som begge i 20'erne var til aasiviit på Taseralik, hjalp kajakerne hinanden, når der var bid. Man hidkaldte de andre kajakfangere ved gentagne gange at råbe ho-ho-ho-hoooo. Når fisken nåede overfladen blev den bedøvet med et slag af en trækølle, dræbt med en bred langskaffet kniv, og derefter med bugsertøjet slæbt ind til teltpladsen (Birket-Smith 1920). Men helleflynderfangsten fra kajak var farlig, specielt for de unge uøvede kajakfangere. Der er derfor gennem tidens løb sket en del ulykker og nogle fangere er druknede og begravet på Taseralik (Rosing 1984).

Måden man fiskede på var afhængig af strømforholdene og ved strømskifte kunne man ikke fiske, og gik derfor i land. Her var kvinderne igang med at behandle helleflynderne, som for størstedelen blev tørrede (efter 1912 dog også saltede (Birket-Smith 1920)). Det

foregik ved at kødet blev skilt fra bene, hvorefter det, som ved andre store fisk, blev udskåret i strimler til qullukkat/ræklinger (se også Rosing 1984). Ferdinand Schmidt fortalte, at når hans familie (Ferdinand Schmidts far var Magnus »Manooq« Schmidt, som Petersen (1986) har berettet om) rejste hjem fra Taseralik, havde man tit båden helt fyldt med tørret helleflynder, til trods for at man sommetider i løbet af sommeren roede til Sisimiut eller Umiatsialivik for at indhandle helleflynder (KGH begyndte indhandling af helleflynder i 1910). Den tørrede rækling blev opmagasineret som vinterforråd, og serveret ved specielle anledninger og højtider. For sydlændingene i 1700-tallet var den mere end en delikatesse, – den sikrede dem deres vintereksistens (Gullov 1983).

Det var almindeligt, at folk fra Disko Bugten tog til Taseralik, når ammassatfangsten var overstået i begyndelsen af juli (Birket-Smith 1924 og Petersen 1986). Nogle familier samlede dun og æg fra ederfugle om foråret på strækningen mellem Attu og Sisimiut, inden de tog på helleflynderfangst (Jensen 1881). Perioden fra juli til september er den tid, hvor helleflynderen trækker ind på det lavere, opvarmede vand ved bankerne. Mens helleflynderfangsten foregik på Taseralik, var det ikke ualmindeligt at nogen tog på rensdyrjagt i Nassuttooq eller blev sejlet over til fastlandet, hvorefter de gik ned til Nalluisortoq, hvor der findes en god ørredelv (Rosing 1984). I september var det i ældre tider normalt at alle, som havde været på Taseralik, tog på rensdyrjagt i Nordre

Teltskelet på den formodede Akunneriinaq-plads fotograferet i 1918 af K. Birket-Smith.

Strømfjord (Bobé 1921). Nogle familier, som Manooq's (Petersen 1986), tog ud på endnu et fangststed ved Illutalik (øgruppe syd for Vester Eylande/Killiit), hvor man jagede efterårssæl indtil november eller senere, hvis vejret tillod det. Herefter flyttede man i vinterhus.

Med helleflynderfangsten på Taseralik fulgte et livligt folkeliv, som citatet fra Glahn viser. Det er givet at helleflynderfiskeriet var den direkte årsag til at man tog til Taseralik, men for mange af de tilstedeværende har udsigten til rensdyrjagter og den glade grønlandske festlighed sikkert også haft en dragende kraft, når beslutningen om sommerrejsen skulle træffes. Festligheden var medvirkende til opretholdelsen af venkabelighed mellem spredte boplads-

grupper, og dette kan vanskeligt overvurderes i forståelsen af den vestgrønlandske kulturelle ensartethed. F.eks. mente Glahn (1771), at grønlændernes »mundarter« var så forskellige, at havde samkvemmet på kysten ikke været så stærk, ville de forskellige dele af befolkningen næppe have kunnet forstå hinanden. Sammenkomsterne må have medvirket til at dæmpe den traditionelle fjendtlighed mellem nord- og sydgrønlænderne, som f.eks. Paars (1729) omtaler: »at naar de Grønlændere, som boer om Süden om de Nord ankommer, eller diisse kand komme de Syd, saa er der en antipatie i mellem dem at de icke kand fordrage hver andre hvor over de geraader udj Clamerij som til Sidst udfalder til Krig under dem, at De med Deris Pile

Skindtelt af en type, som kaldtes erqulik (den med en bagside), og som mest blev brugt af folk fra øerne i Aasiaats skærgård. Bemærk den nye teltype – bomuldsteltet – i baggrunden. Fotograferet på Taseralik i 1918 af K. Birket-Smith.

Skyde på hver andre saa undertiiden 4 à 5 af dem Bliver Skudt i hiel foruden de som Blesseris«. Dette traditionelle fjendskab blev blandt andet som Glahn (1771) skriver dulmet ved »... adskillige Giftermaale stiftedes ikke alleneste iblandt Grønlænderne af de nærmeste Distrikter, men og iblandt Nord- og Syderlænderne ... hvorved Hadet, som er imellem de sydlige og nordlige Grønlændere, jevnlig kunde svækkes, og omendskiønt det ikke kunde ganske udryddes, kunde derved dog forhindres, at det ikke brød ud til nogen almindelig Fiendtlighed ...«. Netop giftermålet mellem børn fra en familie fra Nordgrønland og en familie fra Sydgrønland omkring 1845–50 er det gennemgående tema i Otto Rosing's roman om Tasera-

lik. I fortællingen om »Rensjægerne i Kangerdlugsuak« gifter en mand fra Amerloq (Sisimiut) sig også med en kvinde fra Syderlænderne. Manden forskyder hende dog – tilsyneladende på grund af deres uensartede baggrund: »Men da hun har været nogen Tid hos sin Mand, mærkede denne, at hun hverken forstod det ene eller det andet, og han forskjød hende derfor og sendte hende tilbage til sine slægtninge« (Rink 1871).

Normalt knyttede ægteskaberne imidlertid stærke sociale og familiemæssige forbindelser mellem bopladser fra Nord- og Sydgrønland. Disse bånd knyttedes også gennem gavegivning, gennem sangkampe, fester, danse, sportslege og gennem de sagnfortællin-

Erqulik set bagfra. Taseralik 1918. Foto: K. Birket-Smith.

ger og skildringer af spændende fangst-situationer, som de gamle kunne fortælle. Disse beretninger blev nydt af de voksne og elsket af børnene, for hvem de også indgik som et vigtig led i »uddannelsen« til voksen fanger eller fangerkone. Fangerne fra Sisimiut benyttede sammenkomsterne på Taseralik til at få ombetrukket deres kajakker, da der var mange erfarne kvinder tilstede, og de kunne gøre det i fællesskab med folk nordfra (Petersen 1986).

Handelen er ofte blevet anset som det væsentligste element ved sammenkomsterne, og Petersen (1986) siger direkte, at Taseralik var Grønlands vigtigste handelsplads. Folk sydfra synes at have bragt fedtsten, kryolit, ræveskind, kobberemmer og drivtømmer med sig. Folk

nordfra bragte barder og narhvaltand med sig (Gulløv 1983, Birket-Smith 1924, Rasmussen 1979). Også rensdyrskind, drivtømmer, sten til våbenblade, hvalrostand og måske tellurisk jern blev handlet (Petersen 1986). Rosing (1984) tilføjer fedstenslamper, skind fra spættet sæl, hvidhvalssener, rensdyrtak evt. forarbejdet til f.eks. harpunhoveder, isknive eller kroge til bugsertøjet samt det specielt værdifulde røde drivtømmer, som brugtes til spyd, lanser, harpuner og pagajer. Man handlede med varer som var sjældne eller ikke forekom i ens eget område. Fra engang i 1600-tallet har europæiske varer ligeledes kunne handles på markederne.

Til trods for at aasiviit på Taseralik i 1897 kun havde regional karakter syntes

det i følge Frode Petersen (1898) ikke at have formindsket festligheden: »I aar skal der have været samlet over 40 Konebaade foruden Kajakker, hvilket mindst maa svare til 4-500 Personer. Man tænkte sig det glade Folkeliv, der føres her. Rygtet fortalte da ogsaa, at der blev danset og holdt kaffegilde hver aften i det Par Maaneder, man var sammen«. Det samme glade folkeliv tegnes af Bobé m. fl. (1921): »Endnu samles her vel hver sommer i det mindste 3-400 mennesker. Teltene står i fem store grupper med hver sit navn foruden enkeltpladser; farvandet vrirler med kajakker, som går og kommer fra fangst, daglig tager konebådene til fastlandet på togt efter lyng og drivtræ til brændsel for at gå på jagt eller for at foretage handelsrejser til Holsteinsborgs Distrikt eller nordpå til en havn, hvor motorbåden fra Attu indfinder sig for at handle helleflynder. (Der var i 1912 blevet oprettet en fiskeristation i Attu, FEK). Kvinderne har travlt med at udskære og lægge til tørring kød og helleflynder, mens børnene leger. Røgen fra bålene hvirvler i vejret på alle kanter, der aflægges besøg, snakkes, spises og drikkes kaffe dagen igennem, og om aftenen samles man til dans, boldspil og leg i en dal mellem teltgrupperne.«

Det ses heraf, at teltene stod i grupper, og at et bestemt sted på øen var samlingssted om aftenen. Ferdinand Schmidt har også omtalt dette sted, som beliggende midt på øen ved en lille sø. På sydsiden af søen fandtes nogle store sten, hvor dem der slog på tromme plejede at sidde. Tæt ved skulle der være en lavning i en klippe, hvor man plejede at

danse. Klippen skulle være helt glat og nedslidt af den megen dans, der gennem tidens løb er foregået på stedet. Else »Illi« Olsen (f. 1884) har fortalt til sin søn Wilhelm Olsen, Sisimiut, at når hun gik til dansen om aftenen, var det med nybesålede kamikker. Alligevel var de helt slidt op, når hun gik hjem om morgenen. Otto Rosing (1984) kalder stedet qitittarfiup iverfiusimanera (danse- og nidvisangstedet). Dette var ifølge Rosing også stedet, hvor man plejede at handle. Alaufesen (1985) beretter, at der kom amerikanske fiskere til Taseralik, med hvem man handlede. Grønlænderne fik kaffe og tobak i bytte for skind og hvalrostænder. Amerikanerne medbragte også harmonika og banjo, så i 20'erne lød der nye toner på den gamle danseplads på Taseralik.

Folk, der kom fra samme område, teltede sammen, og der blev igennem tiden opbygget en vis tradition for, at bestemte grupper boede på bestemte steder. Ferdinand Schmidt fortæller (oplevet i 1920'erne), at folk fra Killermiut normalt slog lejr ved Taseraaraq (*lille sø*), og at Aqisserniarmiut (folk fra en lille boplads syd for Attu) slog lejr midt på øen. Jørgen Schmidt, Aasiaat, som er født i 1922, husker fra sine sommerophold som dreng på Taseralik, rejserne derned med umiaq fra Vester Ejlande/Killiit, teltpladsen med de mange mennesker, kajakkerne ude på fiskepladsen, lege og boldspil i pauserne ved strømskifte, når det ikke var muligt at fiske, samt dansen til violin og harmonika i augustmørkningen. Han husker også, at teltene stod i 3 grupper på øens vestkyst (i den ca. 10 år ældre beskrivelse fra Bobé m. fl.

(1921) var der 5 teltgrupper). Folkene fra Sisimiut og Killiit boede sammen ved en lille bugt. Folk der kom sydfra boede syd herfor, og folk der kom nordfra, fra Kronprinsens Ejlande (Imerisoq) Ivnalik og Qeqertarssuatsiaq i Aasiaat-distriktet boede nord herfor. Birket-Smith (1920) var på Taseralik i 1918, og også dette år synes folkene fra Killiit og Sisimiut at have boet samme sted: »Rundt om ved Vigene fra Grønlænderne slaaet Telt, et par Stykker til en halv Snes hvert Sted. Talrige mere eller mindre tydelige Stier fører tværs over Fjældkullerne fra Gruppe til Gruppe. I en af disse bliver ogsaa mit Telt rejst, paa et Sted med Udsigt til de dejlige Snefjælde inde paa Hovedlandet Syd for Fjorden. Det er mest Folk fra Vester-Ejland, som holder til paa dette Sted; i Dagenes løb kommer der ogsaa en Del fra Holstensborg-Distrikt, og gaar man en Rundtur om Øen, kan man efterhaanden træffe Grønlændere fra de fleste Bopladser i Holstensborg- og Egedesminde-Distrikter. I gamle Dage kom man hertil endnu mere langvejs fra. Da mødtes her Folk helt nede fra Egnen om Kap Farvel med dem oppe fra Disko Bugten eller endnu nordligere.«

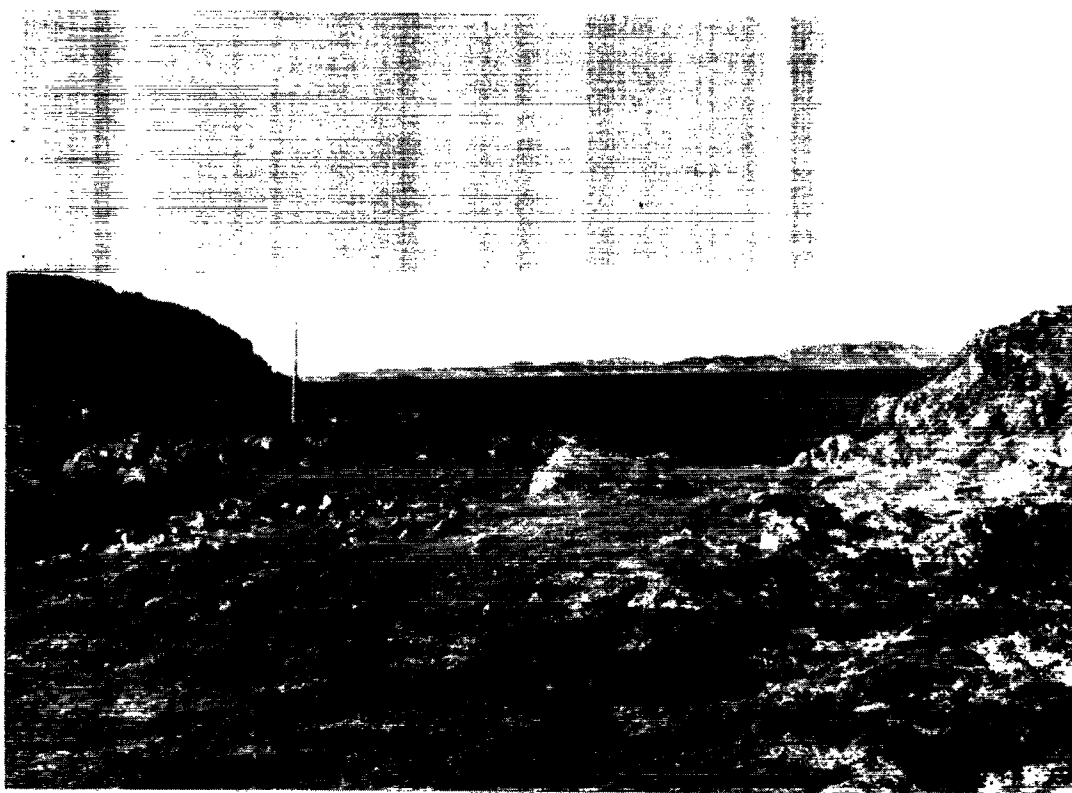
Alaufesen (1985) omtaler fire teltpladser med forskellige navne, som er identisk med dem som Rosing (1955) omtaler, og hvoraf 3 var beboede, da Jørgen Schmidt var på Taseralik i 20'erne. Alle lå på øens vestside. Den nordligste hed Avannamut nuua (*landets nordlige næs*). Her boede folk som kom nordfra. Folk, der kom sydfra, boede ved Akunnerinnaq (*det midterste*). Endnu sydligere lå yderligere to teltpladser,

som hed Taserartaa (*vandpyt*) og Tinussaraaq. Sidstnævnte navn betyder »*Stedet som bliver tørt ved lavvande*«.

Ved besøg på Taseralik i 1988 og 1990 har forfatteren foretaget registreringer af fortidsminder (Kramer 1988). Det har været muligt på vestsiden af øen at påvise 2 teltpladser. Den ene, som også er den største, ligger på øens nordvestspids og må være identisk med Avannamut Nuua, mens den sydligere (som nærmest er to tætliggende pladser) ligger ca. midt på øens vestside. Fotografiet taget af Carl Wagner i 1903 stammer fra denne teltplads. Ud fra en passage i Rosing's (1984) bog kan det fastslås, at det var denne teltplads, der hed Akunnerinnaq. Rosing skriver nemlig, at kirkegården lå ved Akunnerinnaq (se kortet).

Tangen som ses på Carl Wagner's fotografi udgår fra et område, som længere mod syd ved ebbe er landfast med Taseralik. Undertegnede har ikke haft lejlighed til at komme ud på »øen«, men det er sandsynligt, at det er her den tredje og sydligste teltplads, hvor sydlændingene slog sig ned, ligger. Det ville passe med navnet Tinussaraaq. Rosing (1984) fortæller, at når sydlændingene om aftenen kom over fra Tinussaraaq for at deltage i dansen, glemte de ofte, at højvandet ville afskære dem fra at komme hjem. De måtte derfor færges hjem til Tinussaraaq liggende på kajakker.

På østsiden af øen fandtes 4 områder med mange synlige teltringe. Dette synes at være i god overensstemmelse med, at der længere tilbage i tid end nulevende informanter kan huske, har været mange flere mennesker på Taser-

Teltplads med teltringe og telthuse beliggende på øens østside. I baggrunden munden af Nordre Strømfjord. Foto: K. Birket-Smith.

lik om sommeren. Herudover fandtes en del enligt beliggende teltringe og små teltpladser, hvoraf nogle ligger ved søer, men det kan ikke afgøres præcist, hvor pladserne Taseraraq, Taseqqaq og Taserataq, som omtales af forskellige personer, ligger. Dog er det ikke usandsynligt, at der er tale om én og samme plads, da navnenes betydning er den samme. På den sydlige del af selve Taseralik ligger imidlertid flere telt- og boligrester (se nedenfor) ved nogle småsøer, og dette kan være Taseraraq/Taseqqaq/Taserataq. Der findes også en del teltringe på øen øst for Taseralik på fastlandet.

Bobé m.fl. (1921) siger, at »midt paa Øen er der en Kirkegaard med baade gamle hedenske og senere kristne grave«. Denne kirkegård ligger ganske rigtigt på en hævet strandterrasse midt på øen og består af 31 grave. Disse er imidlertid alle af den typisk flade og stendækkede kristne form. Rosing (1984) fortæller, at kajakfangerne som druknede ved fiskeriet, blev begravet her. En del af gravene stammer dog sikkert også fra de ofte hærgende koppepidemier i det 18. og 19. århundrede. En enkelt kammergrav, som er fra den før-kristne periode, ligger tæt ved kirkegården, men herudover fandtes der kun seks før-

kristne grave, som alle er beliggende på øens nordøstlige del, samt en grav i husgangen til et vinterhus på øens sydlige del. Dette kan måske tolkes således, at aasiviit på Taseralik ikke havde eksisteret i lang tid, da grønlanderne blev kristnede. Men det kan måske også hænge sammen med, at man, før man blev kristne af angst for gengangeri, helst ikke så de døde begravet på sommerpladsen.

Løvrigt har kirken siden Glahn's tid holdt et åbent øje med folkelivet på Taseralik. Kateketer har der været tilstede næsten hver sommer, og fra dette århundrede ved vi, at præsterne Carl Wagner, V. C. Frederiksen og Aage Bugge har prædikeret deroppe.

Udover teltringe og grave findes der på Taseralik også en del telthuse med lave tørvevægge, varder, rygeovne og kødgrave. Som sagt ligger der på øens sydlige del sammen med en del teltringe flere små kvadratiske og cirkulære husruiner. Den oprindelige form og dermed alder af disse huse er vanskelig at afgøre uden udgravninger. Husene fremtræder imidlertid ikke som vinterhuse, vi normalt finder i Sisimiut-distriktet. De kan have været af den type miserable tørvehytter, som Birket-Smith (1924) beretter at sydgrønlanderne byggede i stedet for telte, da man havde mangel på skind. To af dem har dog givetvis været vinterhuse, og de er måske bygget af sydgrønlandere, som valgte at overvintre på Taseralik, inden de begyndte den lange rejse hjem til Sydgrønland. De tog nok på rensdyrjagt inde i Nordre Strømfjord for at skaffe sig vinterforråd. Det var almindeligt, at

man tog på rensdyrjagt i løbet af sommeren, mens man var på Taseralik. De fleste ventede dog med rensdyrjagten til august eller september, hvor man måske kunne skyde sæler i fjorden. Herefter rejste man hjemad. Og i oktober og november ville de virkelig have haft chancen for at skaffe sig vinterforråd. Hvalrosserne gik nemlig indtil begyndelsen af dette århundrede i store mængder op på skærene omkring munden af Nordre Strømfjord, som det bl. a. er beskrevet af Harald Moltke (1936) i afsnittet om Den litterære Grønlandsekspedition. Fangerne fra Disko Bugten, Aasiaat og Attu plejede at tage på hvalrosjagt dernede »... og ved disse Lejligheder have kunnet nedlægge indtil 45 Dyr paa en Gang« (Müller 1906). Hvalrosserne kunne optræde i så store mængder, at kajakposter af og til ikke kom frem, da postmændene var angste for de ofte meget aggressive dyr. Den tidligere kolonibestyrer ved Holsteinsborg Rasmus Müller (1906) var på Taseralik i september 1897 og beskriver hvalrossernes landgang på øen Killorsalik umiddelbart vest for Taseralik: »Der blev stadig ved at komme flere Hvalrosser til og at krybe flere op, og efterhaanden som Vandet voksede, krøb de højere op paa Skæret, indtil dette var bogstaveligt dækket af dem, saa man ikke kunne se selve Klippen, men kun en Masse rødbrune Legemer ... Samtidig var Skæret helt omgivet af en Krans af Hvalrosser, der laa med Forkroppen paa Land og forsøgte at kravle op, uden at kunne faa Plads, medens Vandet uden om det var helt rødbrunt af Dyr, der svømmede rundt, dels under, dels med Hovedet

over Vandet, ogsaa for at komme op. Langs med »Kigdlorsalik« og ude i Løbet svømmede der ogsaa en Mængde Hvalrosser, og jeg antager, at der var ikke under 150 samlede her i alt.»

Taseralik har sikkert været et af de steder, Nordboerne besøgte om efteråret på vej hjem enten nordfra eller fra rensdyrjagt i Nordre Strømfjord. Her kunne de få to af de vigtige eksportartikler, som »Kongespejlet« nævner: Hvalros-huder og -tænder.

Men registreringen af fortidsminder på Taseralik gav ikke nogle spor efter Nordboer. For at gøre sig håb om dette kræves deciderede arkæologiske udgravninger, og det samme kræves for at bestemme, hvor langt tilbage i tid aasiviit-sammenkomsterne kan spores på stedet. Vi kender imidlertid til lignende sammenkomster mange steder i Arktis, som f. eks. mellem kyst- (tareormiut) og indlandsinuit (nunamiut) ved Colville River, Sheshalik-sammenkomsterne hvor op til 2.000 inuit samledes og Sendebudsfesterne alle i Alaska, samt sammenkomsterne ved Thelon floden (Aki-liniq) i Canada, hvor Kobber-, Rensdyr- og Netsilik-eskimoerne mødtes for at udveksle varer. Sammenkomster er også beskrevet fra Nain og Camp Islands i Labrador i slutningen af 1700-tallet med op til 200 deltagere (Taylor & Taylor 1986).

Så store sammenkomster eller stævner var langt fra et ukendt fænomen i andre egne af Arktis. Derfor er det ikke usandsynligt, at de ældste spor af aasiviit på Taseralik kan spores tilbage til kort efter Thulekulturens indvandring til vestkysten i 12-1300-tallet. Men der er

ingen garanti for dette, for sammenkomsterne på Taseralik var betinget af helleflyndernes tilstedeværelse, som »ikke er lige god alle Aar« (Thorhallesen 1775). Dette skyldes at helleflynderens forekomst – ligesom torskens – er afhængig af havets temperatur. Det kan derfor ikke udelukkes, at sammenkomsterne på Taseralik ikke går længere tilbage end 1700-tallet, hvor vi fra de skriftlige kilder ved de foregik. Men der kan have været tidligere sammenkomster andre steder på den centrale vestkyst, hvor folk fra nord og syd mødtes – f. eks. i forbindelse med hvalfangst. Bl. a. Hans Egede (1738) beretter om, at dette var årsagen til, at sydlændingene rejste nordpå. Fra Glahn (1771) erfarer vi faktisk, at sydlændingenes rejser nordpå tidligere var langt hyppigere, men at de på Glahns tid på grund af kolonisationen var ifærd med at »gaa temmelig af mode«. Så aasiviit på Vestkysten, og måske også på Taseralik, var sikkert allerede en århundredgammel tradition, da danskerne begyndte at skrive om den i 1700-tallet.

Årsagen til, at man omkring 1930 helt ophører med at rejse til Taseralik om sommeren, hænger direkte sammen med, at helleflynderne forsvinder. Alleerede 30-50 år tidligere synes aasiviit på Taseralik dog at være skrumpet ind til et regionalt samlingssted. Også på dette tidspunkt kan det påvises, at helleflynderne forsvandt. Aasiviits ophør på Taseralik er derfor primært et resultat af svigtende fangstvilkår. Sandsynligvis har påvirkninger fra missionen og handelen været medvirkende til ophøret, men det har ikke været den primære

grund, som antaget af Rasmussen (1979).

Fra slutningen af 1800-tallet bragte amerikanske fiskebåde, som også af og til kastede anker ved Taseralik (Bobé m. fl. 1921), forstyrrelser i fangsten. Fra 1866–81 drev de intensivt fiskeri med langline på bankerne i Davis Strædet. De stoppede ikke før bankerne var tomme omkring 1880. Dette er helt givet årsagen til, at folk ophørte med at komme langvejs fra til Taseralik på dette tidspunkt. Samtidig kan det ikke udelukkes, at f.eks. den genoprettede kontakt med østkysten for sydlændingenes vedkommende, og som allerede antydte det forbedrede udbud af varer i butikken, og missionens pres for at stedbinde folk, kan have været medvirkende faktorer.

Efter Tjalfe-ekspeditionen i 1908–09 som påviste, at der igen var gode helleflynderforekomster, blev også grønlandernes helleflynderfangst kommercialiseret. Fra 1910 kan der indhandles helleflynder til nedsaltning til KGH. Ved Attu blev der som sagt oprettet en fiskeriauktion med en færing som leder, og ved Umiatsialivik midtvejs mellem Taseralik og Sisimiut anlagdes et indhandlingssted med salteri og en lille butik »for at fiskerne ikke skulle have for lang vej med deres fangst« (Lennart 1956). I 1924 flyttedes en bygning og maskiner fra Eqauiut i Nuuk distriktet (her havde det uden større succes været anvendt til henkogning af ørreder) til Sisimiut, hvor anlægget blev brugt til henkogning af helleflynder. I 1927 blev det udvidet til den egentlige hermetikfabrik. Året 1924, hvor henkogningsanlægget blev

anlagt, var imidlertid også året, hvor utallige norske og engelske fiskefartøjer begyndte helleflynderfiskeriet i Davisstrædet. Og 1927 var det år, hvor indhandlingen nåede sit maksimum, som et resultat af, at fremmede fartøjer overfiskede bankerne. Fra 1930 var de gode år for helleflynderfangst slut, og vi finder sikkert her den mest direkte årsag til aasiviits endelige ophør på Taseralik. Helleflynderfiskeriets sammenbrud kan direkte aflæses af fabrikken i Sisimiuts gennemsnitlige årlige indhandling: 1924–25 95 tons, 1926–30 218 tons, 1931–35 48 tons, 1936–39 7 tons. Bestanden er ikke siden kommet op på den størrelse, den havde før 1930.

I begyndelsen af det 20. århundrede var der som sagt rige forekomster af helleflyndere ved Taseralik, og af denne årsag bevarer Taseralik sin tiltrækningskraft regionalt til trods for, at stedet med samfundsudviklingen havde udspillet sin rolle som handelscenter. Det er dog meget sandsynlig, at handelen altid kun var en biting ved sammenkomsterne. I det arktiske område har varer eller handel som sådan sjældent haft virkelig betydning for inuit. Selvom man ikke altid levede ved selvforsyning, så kunne man som regel gøre det, og de varer man opnåede gennem byttehandel, gav en behagelig afveksling og var til tider også bedre, end det man selv kunne fremstille, men de var ikke en fundamental nødvendighed. Holdningen til handelen har sikkert ikke været meget anderledes end den vi hører om i »Festens gave« om Det store Tuskhandelsstævne i Alaska. Der var det ikke handelen alene, der var hovedsagen, »men

kun en Deel af alt det, der skulle lokke og glæde de Folk, der skulde begive sig ud på lange Rejser, Festen var Hovedsagen; thi vore Forfædre vidste, at Menneskenes Sind aabner sig, naar de er glade, og al smaalighed forjages, naar man mødes ved muntre Ædegilder» (citeret fra Jensen 1965). Sagnet om hvordan »Sangen og Dansen og Festlighedens hellige gave kommer til Menneskenes» (Rasmussen 1926) udtrykker hele essensen af inuits festglæde, som ørnen bragte til menneskene, for »... så vældig er festens magt, at selv dyr kan blive til mennesker.« Knud Rasmussen slutter genfortællingen af sagnet med følgende ord: »Saaledes er Sagnets ordlyd, et Sagn, der senere er gaaet over til at danne Rammen om de store Handelsstævner, der i gamle Dage holdtes Boplads og Boplads imellem (i Alaska, FEK). Under disse Sammenkomster udveksledes på festlig vis alle mulige Ejendele, uden at man tog det alt for nøje med, hvorledes Handelen blev. Den Maade, hvorpaa disse Stævner afholdtes, er et karakteristisk Eksempel på Eskimoernes Evne til at skabe Fest omkring sig, selv om Anledningen så kun er en ganske almindelig Vareudveksling.«

Den direkte årsag til at aasiviit opførte på Taseralik har altså været svigtende fangst af helleflynder forårsaget af fremmede skibes rovdrift på bankerne, men disse skibe indvarslede samtidig det traditionelle fangersamfund og aasiviit-sammenkomsternes undergang og det industrialiserede Vestgrønlands opståen. Ved indgangen til det 20. århundrede var befolkningens levevis endnu præget af naturaløkonomien, forstået på

den måde at sælfangsten var det dominerende erhverv, og at denne fangst trods perioder med misfangst dækkede befolkningens basale behov i forhold til føde, brændsel og beklædning. En stadig større del af fangsten blev dog indhandlet til KGH til gengæld for geværer, kolonialvarer og andre varer. En klimaaendring i begyndelsen af århundredet sammen med rovdrift på grønlandssælernes ynglepladser ved New Foundland betød imidlertid en kraftig nedgang i sælfangsten i Vest- og Sydgrønland. I stedet blev fiskeriet stærkt udvidet. For Sisi-miut betød det nye erhverv, at den gamle grønlandske fangerkultur hurtigt forsvandt, og at byen blev en fiskerby med tilhørende industri. Det medførte efterhånden også en generel stigning i levestandarden og – på trods af tuberkulosisens svøbe – stigende befolkningstal.

For at få del i den givtige indhandling af helleflynder måtte man fiske fra doryer med hånd eller langliner, som blev slæbt efter en motorbåd. Efter 1920 foregik fangsten af helleflynder ofte direkte fra motorbåd efter amerikansk forbillede. »... derved gik det meget hurtigere med at sætte langliner ud, og man sparede i det hele taget en masse tid« (Lennert 1956).

Ja, tid var penge, – og de glade fangstdage på Taseralik var snart slut. De, der forsatte med at være fangere eller blev fiskere, skulle tænke på forrentning af deres fangstudstyr, og kontakten mellem fjerntboende medlemmer og venner skete i stigende grad med togtefartøjer og passagerskibe i stedet for umiak og kajak. Til fiskeriet blev kajakkken afløst af joller, robåde og pramme, som senere

Grønlændere fra Ikerasaarsuk stopper i Attu i 1918 på vej til Taseralik. Foto: K. Birket-Smith.

igen afløstes af motorbåde, kuttere og trawlere. Helleflynderne forsvandt, men i stedet kom der gang i reje- og torskefiskeriet, som danner det økonomiske grundlag for det moderne grønlandske samfund.

Lad mig slutte denne beskrivelse af aasiviit på Taseralik med et citat fra Aage Bugges (præst i Sisimiut 1922–25) roman om grønlanderens Simon og hans besøg på Taseralik. Romanen hedder Fjeldsøer (1931) og har – som denne artikel forhåbentlig har vist – den meget passende undertitel »Billeder fra brydningstiden i vore dages Vestgrønland«:

»De havde rejst i robaad et par dage og lagde til ved en stor fiskeplads, hvor folk fra Nordgrønland og Sydgrønland

havde lejret sig mellem hinanden. Fra ældgammel tid havde dette været samlingsplads for folk, der kom dragende langvejs fra og satte hinanden stævne til indbyrdes handel i fisketiden, sangkampe og rettergang, leg og dans og brydekampe, tuskhandel med forbipasserende hvalfangere og meget andet, der nu kun levede i bøger eller i de sagn, de gamle fortalte.

Endnu var det et mødested, hvor det gode fiskeri af helleflynder holdt folk samlede en stor del af sommeren. De smaa, lave øer var oversaaet med telte. Simon brugte lang tid til at gaa paa besøg i de gammeldags nordgrønlandske skindtelte, af hvilke han aldrig før havde set saa mange paa en gang.

Det blev aften, inden de sidste fiskere var vendt hjem i baade og kajaker. Det røg og duftede fra mange lyngbaal. Folk hvilede ud efter dagens arbejde, og man kunde høre dem passiare og synge i teltene.

Ud paa aftenen samledes folk paa en af de store sletter, hvor leg og sangkampe og anden lystighed fra ældgammel tid havde fundet sted. En flok unge mænd havde indledt en kraftig fodboldkamp, hvor bolden var en gammel skindvante. Det gik vildt til. Under latter og skrig klumpede man sig sammen og trillede over hinanden, indtil en af de behændigste atter brød ud af flokken og bortførte vanten mellem hænderne eller benene, som det bedst kunde falde.

— — —
En ung, svær kvinde sad paa en af klipperne og smilede til ham. Det var jo Angmalortoq, som havde skænket kaffe til ham i et af teltene. Hele resten af dagen havde hun gaaet og set venligt til ham, Angmalortoq med de stærke, hvide tænder.

En gammel kone brød frem mellem tilskuerne og dansede ud paa pladsen mellem de kæmpende med opløftede hænder og høje glædesraab. Der var kommet harmonika til. Boldkampen var uafgjort, og tilskuerne begyndte at blande sig mellem de kæmpende. Nogle stillede op til »fangedans«, mænd og kvinder i to lange rækker tværs overfor hinanden. Simon kom atter paa benene og fik plads i mændenes række. Han stod lidt usikkert, men længtes bare efter, at turen kom til ham, saa han kunne sætte i spring op og ned langs rækkerne, mand paa jagt efter kvinde. Nu spilledes

der atter op. Tværs overfor ham lo de skinnende, hvide tænder.

Endnu et øjeblik, saa brød han ud af rækken for at fange Angmalortoq. Pludselig løb hun bort i ganske uformodet retning, bort fra de andre legende, langt ud over pladsen. Simon langede ud med et grisk tag, kunde ikke rigtig naa hende.

— Hvordan er det, I bærer jer ad, raabte man efter dem. — I skal jo blive ved rækkerne ...

Nattetaagen kom drivende ind over pladsen.

Angmalortoq sprang op over klipperne, saa let og hurtigt som et jaget dyr. Simon efter. Nu og da kastede hun hovedet tilbage og saa efter ham. Da traadte han fejl paa sit daarlige ben, trillede rundt i lyngen og skreg af smerte.

Lidt efter blev hun borte i taagen. Simon slæbte sig hen til kanten af en klippeafsats, hvorfra man kunne se ned gennem en lille dal. Taagen viftede tynd og gennemsigtig ned gennem dalen.

Jo, dernede stod hun jo, stod ganske stille og lo til ham, saa tænderne lyste.«

Tak til Wilhelm Olsen, Kirsten Larsen Egede, H. C. Petersen, H. C. Gulløv, Pauline Knudsen, Emil Rosing, Jørgen Schmidt, Sven Rask og Hannab Jones som alle på forskellig måde har muliggjort denne artikel.

Litteratur

Alaufesen, Ole (1985): »Kuupittaaq - kinguaariinnik oqaluttuaq.« Nuuk.

Birket-Smith, Kaj (1920): »Rejse- og teltliv i Nordgrønland. Den etnografiske ekspedition til Egedesminde-Distrikt 1918.« Geografisk Tidsskrift 1919-1920 bd. 25.

- Birket-Smith, Kaj (1924): »Ethnography of the Egedesminde District with Aspects of the General Culture of West Greenland.« Meddelelser om Grønland bind 66.
- Birket-Smith, Kaj (1961): »Eskimoerne.« København.
- Bobé, Louis m.fl. (1921): »Grønland i Tohundrede-aaret for Hans Egedes Landing.« Meddelelser om Grønland. Bind 60–61.
- Bugge, Aage (1931): »Fjeldsøer – Billeder fra brydningstiden i vore dages Vestgrønland.« København.
- Crantz, David (1770): »Historie von Grönland I-III.« Barby/Leipzig.
- Dalager, Lars (1915): »Grønlandske Relationer ...« 1752. Det grønlandske Selskabs Skrifter 2.
- Dalager, Peter (1949): »Er det nødvendigt at samle Grønlands befolkning ved færre bopladser?« Det grønlandske Selskabs Årsskrift.
- Egede, Hans (1925): »Relationer fra Grønland 1721–36.« Meddelelser om Grønland 54.
- Egede, Hans (1738): »Omstændelig og Udførlig Relation angaaende Den grønlandske Missions Begyndelse og Fortsættelse.« København.
- Glahn, Henric Christopher (1771): »Anmærkninger over de tre første bøger af Hr. David Crantzes Historie om Grønland.«
- Glahn, Henric Christopher (1921): »Missionær i Grønland Henric Christopher Glahns Dagbøger fra Aarene 1763–64, 1766–67 og 1767–68.« Det grønlandske Selskabs Skrifter IV. København.
- Gulløv, Hans Christian (1982): »Udvekslingssystemer i det eskimoiske Arktis belyst ved etnohistoriske undersøgelser i Grønland.« Kontakt-stencil 21. København.
- Gulløv, Hans Christian (1983): »Herrnhuternes grøn-lændere.« Tidsskriftet Grønland 8–10.
- Gulløv, Hans Christian (1986): »Straat David's grøn-lændere og sydlændinge.« Vort sprog – vor kultur. Nuuk.
- Hall, Henning (1988): »Asiaat/Egedesminde.« København.
- Jensen, Adolf S. (1926): »Udviklingen af Grøn-lændernes Fiskeri 1910–1925.« Det grønlandske Selskabs Aarsskrift 1925–26.
- Jensen, Bent (1965): »Eskimoisk festlighed – Et essay om menneskelig overlevelsesteknik.« København.
- Jensen, J. A. D. (1881): »Ekspeditionen til Holsteinsborgs og Egedesmindes Distrikter i 1879.« Meddelelser om Grønland 2.
- KGH-orientering (1974): »KGH 200 års Jubilæum.«
- Kramer, Finn Erik (1988): »Taseralik – Rapport fra en arkæologisk undersøgelsesrejse til øen Taseralik ved Ndr. Strømfjord, Sisimiut Kommune (26.-30. september 1988).«
- Lennert, Frederik (1956): »Lidt om erhvervet i Holsteinsborg distrikt« i »Sisimiut 1756–1956«.
- Moltke, Harald (1936): »Livsreisen.«
- Müller, Rasmus, (1906): »Vildtet og jagten i Sydgrønland.« København.
- Olsen, Anders I (1764): »En kort Tabelle. I Rubicher forfattet over Fasteland med Fjorder og Øer fra Colonien Frederichshaab og Nordefter ... skrevet ved Colonien Suchertoppen.« Manuskript. Marinens Bibliotek. København.
- Paars, Claus E. (1728): Indberetning dateret 9. august. Rigsarkivet: Admiralitetet XVIII. Den grøn. Kom. 24./1. 1729: Indkomne Sager fra Kolonierne i Grønland 1729, læg: Journaler.
- Paars, Claus E. (1729): Brev dateret 24. januar til kommissionen. Rigsarkivet: Admiralitetet XVIII. Den grøn. Kom., Kgl. Ordre og Res.; Kommissionens Forhold og Korrespondancer – 1730.
- Pedersen, Alwin (1951): »Rosmarus«. København.
- Petersen, Frode (1898): »Opmålingsekspeditionen til Egedesminde-District 1897. Under ledelse af Frode Petersen.« Meddelelser om Grønland bind 14.
- Petersen, H. C. (1986): »Skinboats of Greenland.« Roskilde.
- Rasmussen, Hans-Erik (1979): »Aasiviit – de kulturelle og politiske sommerstævner i Grønland.« Jordens Folk – Etnografisk Revy nr. 4.
- Rasmussen, Knud (1926): »Fra Grønland til Stillehavet.« København.
- Rink, Henrik (1871): »Eskimoiske Eventyr og Sagn.«
- Rosing, Otto (1963): »Egedesminde 1763–1963.«
- Rosing, Otto (1984): »Taseralik. Oqaluttualiaq 1845–50 missaani pisimasuullugu.« Nuuk.
- Schultz-Lorentzen, Christian Wilhelm (1904): »Eskimoernes Indvandring i Grønland.« Meddelelser om Grønland, bind 26.
- Taylor, J. Garth og Helga Taylor (1986): »Labrador Inuit Summer Ceremonies«. Etudes Inuit Studies vol. 10, no. 1-2.
- Thorhallesen, Egil (1914): »Beskrivelse over Missionerne i Grønlands Søndre Distrikt, hvilke han som Vice-Provst visiterede i Aarene 1774–1775.« Det grønlandske Selskabs Skrifter I. København.
- Walløe, Peder Olsen (1927): »Dagbøger fra hans rejser i Grønland 1739–53.« Udgivne i udtog af Louis Bobé. Det grønlandske Selskabs Skrifter 5.